

UDK: 655.55:338.266:347.78:347.77.04

Mr Slobodan N. Ilijić¹

PROPISI EVROPSKE UNIJE

DIREKTIVA 2006/116/EZ EVROPSKOG PARLAMENTA I VEĆA OD 12. DECEMBRA 2006. O TRAJANJU ZAŠTITE AUTORSKOG PRAVA I ODREĐENIH SRODNIH PRAVA (PREČIŠĆEN TEKST)

1. Direktiva Veća 93/98/EEZ od 29. oktobra 1993. o usklađivanju trajanja zaštite autorskog prava i određenih srodnih prava znatno je izmenjena, pa je bilo potrebno sačiniti jasan i racionalan prečišćen tekst.

2. Bernskom konvencijom za zaštitu književnih i umetničkih dela² i Međunarodnom konvencijom za zaštitu umetnika izvođača, proizvođača fonograma i organizacija za radio-difuziju (Rimska konvencija) predviđeno je minimalno trajanje zaštite prava, a državama potpisnicama tih konvencija omogućeno je da propišu duže rokove. Izvestan broj država članica EZ iskoristio je to pravo, ali neke države članice EZ još nisu potpisale Rimsku konvenciju. Iz navedenog je proizašlo da postoje razlike među državama članicama EZ, odnosno njihovim zakonodavstvima što se tiče propisanog trajanja zaštite autorskog prava i srodnih prava. Posledice opisanih razlika mogle bi da dovedu do sprečavanja slobode kretanja robe i slobode pružanja usluga, kao i narušavanja tržišne konkurencije na zajedničkom tržištu. Stoga postoji potreba da se zakoni država članica EZ usklade i omogući nesmetano funkcionisanje unutrašnjeg tržišta tako da trajanje zaštite u EZ bude ujednačeno.

3. Prema Bernskoj konvenciji,³ utvrđeno je najkraće trajanje autorskog prava: životni vek autora plus 50 godina posle njegove smrti. Tako određen rok

¹ Autor je član Predsedništva Udruženja pravnika Srbije
I-mejl: slobodanilijic@yahoo.com

² Bernska konvencija o zaštiti književnih i umetničkih dela usvojena 9. septembra 1886. godine, dopunjena u Parizu 4. maja 1896, izmenjena u Berlinu 13. novembra 1903, dopunjena u Bernu 20. marta 1914, izmenjena u Rimu 2. juna 1928, u Briselu 26. juna 1948, u Stokholmu 14. jula 1967. i u Parizu 24. jula 1971. godine.

³ Bernsku konvenciju o zaštiti književnih i umetničkih dela ratifikovalo je 113 država. Jugoslavija je potpisnica Bernske konvencije od 17. juna 1930. godine. Ažuriran tekst konvencije objavljen je u *Službenom listu SFRJ* br. 15/1975.

važnja autorskog prava ima za cilj da se zaštite autor i prve dve generacije njegovih naslednika. Međutim, prosečan životni vek u EZ produžen je u međuvremenu do te mere da rok utvrđen Bernskom konvencijom nije bio dovoljan da obuhvati prve dve generacije autorovih naslednika. Takođe, Bernska konvencija omogućila je izvesnom broju država članica EZ da produži trajanje zaštite od 50 godina od autorove smrti, čime su ublažene posledice svetskih ratova na iskorišćavanje autorskih prava. Isto tako, izvestan broj država članica EZ uveo je zaštitu srodnih prava na trajanje od 50 godina od zakonitog objavljivanja ili od zakonitog saopštavanja javnosti.

4. Pravni poredak EZ smatra poštovanje stečenih prava za jedno od osnovnih pravnih načela. Otuda rokovi trajanja zaštite autorskog prava i srodnih prava ne mogu da skraćuju trajanje zaštite koju su nosioci tih prava uživali pre stupanja na snagu Direktive 93798/EEZ. Kako bi se dejstvo prelaznih mera svelo na minimum i kako bi se omogućilo nesmetano funkcionisanje unutrašnjeg tržišta, te rokove bi trebalo primenjivati na duži vremenski raspon. Dalje, nivo zaštite autorskih i srodnih prava trebalo bi da bude visok. Ovo s obzirom da ta prava predstavljaju temelj intelektualnog stvaralaštva, a njihova zaštita obezbeđivala bi održavanje i razvoj stvaralaštva u interesu autora, kulturne produkcije, potrošača i društva u celini.

5. Direktiva 2006/116/EZ (dalje u tekstu: Direktiva) regulisala je u članu 1. sa ukupno šest stavova rokove trajanja autorskih prava.

6. Stav 1 člana 1 Direktive predvideo je prvo pravilo za trajanje autorskih prava. To pravilo je predviđalo da prava autora književnog ili umetničkog dela u smislu člana 2 Bernske konvencije⁴ traju za života autora i 70 godina posle njegove smrti, bez obzira na datum na koji je delo zakonito stavljeno javnosti na raspolaganje. Prema stavu 2 člana 1 Direktive, ako na književnom ili umetničkom delu postoji zajedničko autorsko pravo, rok iz stava 1. ovog člana računa se od smrti koautora koji je najduže živeo.

7. U stavu 3 člana 1 Direktive propisan je rok trajanja zaštite anonimnih i pseudonimnih dela. Naime, u prvoj rečenici stava 3 predviđeno je da je rok trajanja zaštite za anonimna i pseudonimna dela 70 godina od zakonitog stavljanja tih dela na raspolaganje javnosti. U drugoj rečenici istog stava je predviđeno: ako pseudonim autor ne dovodi u sumnju njegov identitet ili ako autor otkrije svoj identitet tokom razdoblja iz prve rečenice ovog stava, primeniće se rok trajanja zaštite koji je propisan u stavu 1 člana 1 Direktive.

⁴ U smislu člana 2 tač. 1 Bernske konvencije izrazi „književna i umetnička dela“ obuhvataju sve tvorevine iz književne, naučne i umetničke oblasti, bez obzira na način i oblik njihovog izražavanja, kao što su knjige, brošure i ostali spisi; predavanja, govori, besede i druga dela iste prirode; dramska ili dramsko-muzička dela; koreografska i pantomimska dela; muzičke kompozicije s rečima ili bez njih; kinematografska dela s kojim su izjednačena dela izražena postupkom sličnim kinematografiji; dela iz oblasti crtanja, slikarstva, arhitekture, vajarstva, rezbarstva, litografije; dela iz oblasti fotografije s kojima su izjednačena dela nastala postupkom sličnim fotografiji; dela primenjene umetnosti; ilustracije, geografske karte, planovi, skice i plastična dela koja se odnose na geografiju, topografiju, arhitekturu ili nauku.

8. U stavu 4 člana 1 Direktive propisan je rok trajanja zaštite kolektivnih dela i imenovanja nosioca prava. Naime, u stavu 4 ovog člana pošlo se od prava države članice EZ da predviđa posebne odredbe o autorskom pravu koje se odnose na kolektivna dela ili na imenovanje pravnog lica nosioca prava, posle čega je utvrđeno da se rok trajanja zaštite računa u skladu s odredbama iz stava 3 člana 1 Direktive, osim ako su fizička lica što su stvorila delo označena kao takva u verzijama dela koja su stavljena na raspolaganje javnosti. Stav 4 ne dovodi u pitanje prava označenih autora čiji su doprinosi sadržani u takvim delima, odnosno na takve se doprinose primenjuju stav 1 ili stav 2 člana 1 Direktive.

9. Prema članu 1 stav 5 Direktive, ako je delo objavljeno u sveskama, delovima, nastavcima, izdanjima ili epizodama, te ako rok trajanja zaštite počinje da teče od trenutka kad je delo zakonito stavljeno na raspolaganje javnosti, rok trajanja zaštite teče za svaki takav deo posebno.

10. Najzad, po članu 1 stav 6 Direktive, u slučaju dela za koja se rok trajanja zaštite ne računa od smrti autora, kao i za dela koja nisu zakonito stavljena na raspolaganje javnosti u roku od 70 godina od njihovog stvaranja, zaštita autorskog prava prestaje.

11. Kinematografska dela izričito su predviđena u okviru pojma „književna i umetnička dela“ u članu 2 tačka 1 Bernske konvencije, tako da je njihov rok trajanja zaštite bio obuhvaćen u članu 1 Direktive. Za razliku od kinematografskih dela, audiovizuelna dela nisu bila izričito predviđena u članu 2 tač. 1 Bernske konvencije, a donosilac Direktive smatrao je da ih u EZ treba izjednačiti s kinematografskim delom. Zato je član 2 Direktive trajanje zaštite regulisao zajedno za kinematografska ili audiovizuelna dela. U članu 2 stav 1 Direktive predviđeno je pravilo po kome se smatra da je glavni reditelj kinematografskog ili audiovizuelnog dela autor ili jedan od autora, s tim da države članice EZ svojim propisom mogu imenovati i druge koautore. Pored tog pravila, u stavu 2 člana 2 Direktive propisan je rok trajanja autorske zaštite za dela iz stava 1. Naime, rok trajanja zaštite kinematografskih ili audiovizuelnih dela ističe 70 godina posle smrti poslednjeg preživelog lica od navedenih, nezavisno od toga da li su sva ta lica imenovana za koautore, kao što su glavni urednik, autor scenarija, autor dijaloga, kompozitor muzike posebno komponovane u tom kinematografskom ili u tom audiovizuelnom delu.

12. U prethodnih deset tačaka prikazani su rokovi trajanja autorske zaštite, a počev od ove tačke, zaključno s petnaestom tačkom, biće izloženi rokovi trajanja srodnih prava. Član 3 Direktive sa ukupno četiri stava obuhvatio je rokove trajanja srodnih prava.

13. Prema stavu 1 člana 3 Direktive, prava umetnika izvođača prestaju protekom 50 godina od datuma izvođenja. Ako je pak fiksirano izvođenje zakonito izvedeno ili zakonito saopšteno javnosti u tom razdoblju, prava umetnika izvođača prestaju protekom 50 godina od prvog takvog objavljivanja ili prvog takvog saopštavanja javnosti, zavisno od toga šta je bilo ranije.

14. Prema stavu 2 člana 3 Direktive, utvrđeno je da pravo proizvođača fonograma prestaje protekom 50 godina od fiksiranja fonograma. Ako je fonogram

bio zakonito izdat u tom razdoblju, navedena prava prestaju protekom 50 godina od prvog zakonitog izdanja. Ako fonogram nije zakonito izdat u razdoblju iz prethodne rečenice, i ako je u tom razdoblju zakonito saopšten javnosti, navedena prava prestaju protekom 50 godina od datuma prvog zakonitog saopštavanja javnosti.

15. U stavu 3 člana 3 Direktive propisano je pravilo da prava proizvođača prve fiksacije filma prestaju protekom 50 godina od njenog stvaranja. Međutim, ako je film u tom razdoblju zakonito izdat ili je zakonito bio saopšten javnosti, prava prestaju protekom 50 godina od prvog takvog izdavanja ili prvog takvog saopštavanja javnosti, u zavisnosti od toga šta je bilo ranije. Izraz „film“ ovde označava kinematografsko ili audiovizuelno delo ili pokretne slike, sa zvukom ili bez njega.

16. U stavu 4 člana 3 Direktive predviđeno je da prava radio-difuznih organizacija prestaju protekom 50 godina od prvog radio-difuznog emitovanja, bez obzira na to da li je dotično radio-difuzno emitovanje preneseno putem žica ili bežično, putem kabla ili satelita.

17. Zaštita prethodno neobjavljenih dela propisana je u članu 4 Direktive. Pravilo glasi da svako lice koje posle isteka zaštite autorskog prava prvi put zakonito izdaje ili zakonito saopštava javnosti prethodno neobjavljeno delo uživa zaštitu koja je ekvivalentna imovinskim pravima autora. Trajanje zaštite takvih prava iznosi 25 godina od prvog zakonitog izdanja ili prvog zakonitog saopštavanja javnosti.

18. Način računanja rokova regulisan je u članu 8 Direktive. Pravilo glasi da se rokovi računaju od prvog dana januara godine koja sledi godini u kojoj se dogodio događaj koji je doveo do njihovog nastanka.

19. Stupanje na snagu Direktive predviđeno je u članu 11 Direktive. Naime, Direktiva je stupila na snagu dvadeset dana računajući od dana objavljivanja u *Službenom listu Evropske unije*. Kako je u *Službenom listu Evropske unije* Direktiva objavljena 27. decembra 2006. godine, ona je na snagu stupila 16. januara 2007. godine.

Literatura

- Direktiva 2006/116/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 12. decembra 2006, *Službeni list Evropske unije* L372/12 od 27.12.2006. godine.
- Zakon o ratifikaciji Bernske konvencije o zaštiti književnih i umetničkih dela, „*Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori*“, br. 15/1975.
- Zakon o potvrđivanju Međunarodne konvencije o zaštiti izvođača, proizvođača fonograma i ustanova radio-difuzije „*Službeni list SRJ – Međunarodni ugovori*“, br. 13/2002.
- Zakon o autorskom i srodnim pravima, „*Službeni glasnik RS*“, br. 104/2009, 99/2011, 119/2012 i 29/2016-US.
- Dušan M. Popović, Slobodan M. Marković, *Pravo intelektualne svojine*, 3. izdanje, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, 2015.